

prof. dr hab. Łukasz Sułkowski
Uniwersytet Jagielloński
Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej
Instytut Spraw Publicznych

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Małgorzaty Ćwikły
pt. „Realizacja koprodukcji teatralnych jako przykład
zarządzania projektami w działalności kulturalnej”
napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Emila Orzechowskiego

I. Konstrukcja pracy

Praca liczy 252 strony. Obejmuje wstęp, 4 rozdziały, zakończenie, w którym znajdują się m.in. rozważania dotyczące przyszłości działalności koproducentkiej, rekomendacje oraz bibliografię (180 pozycji bibliograficznych). Praca wzbogacona została 17 tabelami, 3 rysunkami i 2 wykresami. Struktura pracy jest poprawna, a układ jej treści przejrzysty. Sformułowanie tytułu pracy odpowiada treści rozprawy doktorskiej.

Rozdział pierwszy poświęcił Autorka metodologii oraz zastosowanej metodyce badawczej wraz z podstawowymi pojęciami. Szczegółowo omówiono tu postępowanie badawcze, metodykę oraz stosowane techniki. Dodatkowo, w celu uporządkowania używanych w pracy określeń, w sposób szczegółowy wyjaśnione zostały najważniejsze terminy tzn. kultura, projekt i koprodukcja. Rozdział drugi poświęcony został naszkicowaniu historii projektów w kulturze, określeniu wymiaru i

znaczenia tendencji do pracy projektowej w przypadku instytucji zajmujących się kulturą oraz omówieniu specyfiki działania artystycznego w kontekście projektowania oraz zarządzania projektami.

W rozdziale trzecim Autorka umiejscowiła koprodukcje teatralne w rzeczywistości organizacyjnej i artystycznej na tle innych form współpracy międzyinstytucjonalnej, w obrębie sztuk performatywnych. Doktorantka przeanalizowała również poszczególne schematy tworzenia koprodukcji teatralnych.

Rozdział czwarty zawiera omówienie różnych cech koprodukcji w ujęciu projektowym. Ponadto na podstawie materiału badawczego określone zostały etapy i sposoby realizowania koprodukcji. W reakcji na zaobserwowane rozwiązania organizacyjne, funkcjonujące w praktyce w różnych ośrodkach, teatr został przeanalizowany pod kątem teoretycznych ujęć instytucji projektowej, repertuar teatralny zaś – w odniesieniu do zagadnień związanych z portfelami projektów. Należy również dodać, iż pojawia się tu refleksja nad estetycznymi czynnikami związanymi z koprodukowaniem wypowiedzi performatywnych. Rozdział zawiera również analizę wyników badań oraz ich interpretację.

W zakończeniu podsumowano wyniki badań i sformułowano wnioski. Sekwencja omawianych zagadnień jest poprawna. Struktura pracy służy realizacji postawionych celów poznawczych.

II. Dobór i wykorzystanie literatury przedmiotu

W pracy wykorzystanych zostało 180 pozycji bibliograficznych, obejmujących: monografie, prace zbiorowe, artykuły w czasopismach naukowych, dokumenty prawne, strony internetowe oraz materiały niepublikowane. Dobór i trafne wykorzystanie aktualnej literatury przedmiotu świadczą o dobrej znajomości problematyki, podjętej przez Autorkę oraz umiejętności prowadzenia pracy naukowej. Na podkreślenie zasługuje dobór literatury z dwóch obszarów obcojęzycznych, niemieckiego i angielskiego.

III. Problematyka pracy

Dorobek teoretyczny i empiryczny w zakresie zarządzania w omawianym sektorze wydaje się wciąż niewystarczająco rozwinięty, a rozważania podjęte w rozprawie wypełniają istniejącą lukę badawczą w powyższym obszarze. Szczególnie w obliczu faktu, że choć znaleźć można w Polsce i na świecie prace na temat zarządzania projektowego w sektorze kultury, to jednak nie dotyczą one problemu koprodukcji teatralnych.

Należy podkreślić, iż badanie fenomenów kultury w obecnej sytuacji nadprodukcji wypowiedzi o charakterze twórczym jest trudne i zasługuje na uznanie. Ambitny zamiar badawczy znajduje odzwierciedlenie w sekwencyjnym, logicznym układzie pracy, która rozpoczyna się od ogólniejszych i teoretycznych zagadnień, a następnie koncentruje się na badaniach własnych oraz szczegółowych kwestiach empirycznych.

Zgadzam się, iż wykorzystywanie formatów projektowych i nasilająca się tendencja do wspólnego tworzenia wypowiedzi artystycznych przez kilka instytucji to ważne zjawiska dotyczące kultury współczesnej. Zarówno ich wymiar, jak i zakres nie są często eksplorowane w literaturze przedmiotu, w związku z czym istnieją braki w teoretycznym ujęciu poszczególnych fenomenów. Autorka uznała realizację koprodukcji teatralnych za przykład ilustrujący aktualne procesy zachodzące w kulturze, ze szczególnym naciskiem na rozwój pracy projektowej i sposoby zarządzania wydarzeniami, które z założenia mają być innowacyjne oraz krótkotrwałe. Analizowanie zagadnienia projektyzacji w polskich i światowych teatrach miało na celu zidentyfikowanie cech charakteryzujących projekty artystyczne oraz poznanie sposobów ich rozumienia przez twórców, menedżerów kultury oraz osoby decydujące o możliwościach finansowania zamiarów kreatywnych ze środków publicznych i prywatnych.

Tematyka rozprawy doktorskiej została wybrana trafnie i mieści się w sferze nauk o zarządzaniu, a dysertacja jest nowatorska. Zatem sformułowanie problematyki pracy jest właściwe i wyczerpuje kryteria:

- oryginalności,

- luki poznawczej,
- doniosłości,
- empirycznej weryfikowalności.

IV. Uwagi krytyczne

1. Autorka traktuje koprodukcje teatralne wyłącznie jako projekty, a jednak warto zauważyć, że otwarte podejście wskazuje na wiele możliwych sposobów traktowania tego typu działań organizacyjnych. Przykładowo koprodukcja teatralna jest jednym z wielu współczesnych przykładów tworzenia sieci organizacyjnych. Ten aspekt zarządzania został jednak całkowicie pominięty w dysertacji.
2. Choć doktorantka dostrzega w pracy wartość podejścia wieloparadygmatycznego, to jednak nie korzysta z wielu inspiracji związanych chociażby z nurtem krytycznym, interpretatywno-symbolicznym i postmodernistycznym. Przykładowo problematyka koprodukcji teatralnych mogłaby podlegać krytyce w oparciu o bogatą literaturę nurtu radykalnego, poświęconą konsumpcji i konsumeryzmowi. Właściwie trudno powiedzieć, jaka jest ocena normatywna opisanego zjawiska „projektyzacji” w kulturze.
3. Wątpliwości budzi potrzeba tworzenia nowego określenia – „projektyzacji” mającego być kalką angielskiego „projectification” (s. 12). Ponieważ jest to termin fundamentalny dla pracy, należałoby poświęcić więcej miejsca jego etymologii i legitymizacji poznawczej. Przydałoby się wyjaśnienie, dlaczego ten nowy termin jest niezbędny oraz dlaczego dotychczas istniejące są nieadekwatne. Wyjaśnienia, które znajdują się na stronie 24, dotyczą tylko aspektów biznesowych „projektyzacji”.
4. Wydaje się, że wśród postawionych pięciu celów praktycznych nie wszystkie udało się zrealizować (s. 27). Przykładowo, analiza skuteczności metod zarządzania projektami w przypadku koprodukcji teatralnych jest niekompletna. Trudno również wskazać na metodę i kryteria przeprowadzenia tej analizy.

5. Cenne propozycje praktycznych rozwiązań znalazły się na stronie 220 pracy. Jednak określanie ich jako „optymalnych” wydaje się nieco na wyrost.
6. Doktorantka wskazuje, że jest wiele źródeł pozyskiwania środków finansowych na działalność kulturalną, wspomina, że co roku, w październiku, wnioskować można o dofinansowanie projektów kulturalnych z Unii Europejskiej, ale nie podaje nazwy programu, s. 166. Pewnie Autorka miała na myśli program „Kultura”, choć w ramach środków unijnych istnieją także inne możliwości pozyskiwania dofinansowania na działalność kulturalną. Moim zdaniem zabrakło też dookreślenia, z jakich programów były realizowane projekty w poszczególnych koprodukcjach *Alfa*, *Beta* i *Gamma*. Jak słusznie Autorka zauważa, metody i techniki realizacji projektów uzależnione są od wymogów donatora, dlatego sprecyzowanie, w ramach jakich programów dane koprodukcje były realizowane, wzbogaciłoby analizę.
7. Doktorantka w swoich wywodach czasami jest niekonsekwentna, na przykład na stronie 20, wskazuje: „[...] dokonany wybór metodologii wynikał z przeświadczenia, że kultura – jako przejaw efemerycznych zestawień czynników symbolicznych i estetycznych – nie poddaje się klasyfikacji ilościowej”. Na tej samej stronie, kilka zdań dalej, czytamy: „Sugerowano się przy tym stanowiskiem Wojciecha Czakona, zgodnie z którym badania jakościowe, koncentrujące się przykładowo na studiach przypadków, mogą służyć dalszemu pogłębieniu w formie badań ilościowych [...]”.
8. Proponuję również rozważyć konsekwentne stosowanie terminologii „metodologia” oraz „metodyka badań”.
9. Autorka nieprecyzyjnie stosuje termin „zarządzanie”. Używa pojęcia „dyscyplina zarządzanie kulturą”, „zarządzanie kulturą” (s. 19, s. 196).

V. Problem badawczy i cele dysertacji

Problem badawczy i cele pracy zostały jasno sformułowane. Mają one charakter twórczy, są zrozumiałe i istotne zarówno dla teorii, jak i praktyki zarządzania w

sektorach kultury. Terminy trudne, takie jak: „nierutynowe działania artystyczne”, zostały dodatkowo opisane przez Doktorantkę.

Sformułowanie głównego celu poznawczego jako „...poznanie sposobów zarządzania przez polskie teatry procesem realizowania koprodukcji teatralnych...”, odpowiada treści rozprawy doktorskiej. Postawiono również pięć celów praktycznych, z których nie wszystkie udało się zrealizować.

Brak hipotez został uzasadniony przez Doktorantkę i odpowiada doborowi otwartego, nieustrukturalizowanego problemu, który był eksplorowany jakościowymi metodami badawczymi.

VI. Metodyka badań

Autorka wykazała się świadomością metodologiczną, dokonując trafnego wyboru metody jakościowej, pasującej do badanej problematyki. Cenna jest tu refleksja na temat adekwatności stosowanych metod i technik badawczych. Autorka pisze: „Badanie fenomenów kulturowych w obecnej nadprodukcji wypowiedzi o charakterze twórczym jest trudne i wymaga dokonania wyboru obszaru, który analizuje się bardziej szczegółowo. Jednak nawet takie zawężenie nie gwarantuje reprezentatywnej eksploracji tematu. Dlatego też rozważania zawarte w tej pracy również są ograniczone i skazane na ryzyko pominięcia niektórych wątków. Obserwacje i wnioski są w pewnym stopniu wybiórcze, także z powodu specyficznego charakteru badanego zjawiska, dokonującego się w dynamicznej rzeczywistości organizacyjnej i artystycznej”. Takie ostrożne i dojrzałe podejście do wyboru metody oraz jej ograniczeń jest rzadko prezentowane przez doktorantów w Polsce. W pracy prawidłowo opisano przebieg postępowania badawczego, sposób doboru przypadków oraz wstępne założenia badawcze.

Zaletą pracy jest właściwe i staranne przygotowanie oraz ujawnienie warsztatu badawczego dla potrzeb oceny. W załącznikach do pracy znalazły się nie tylko

scenariusz wywiadu pogłębionego, ale również harmonogram wywiadów oraz wykaz analizowanych materiałów.

VII. Wartość poznawcza wniosków

Główny cel poznawczy pracy został zrealizowany. Implikacje pracy podzielono na obszar naukowy, metodologiczny, praktyczny oraz artystyczny. Co prawda, część z tych implikacji ma różną wartość poznawczą i praktyczną. Przykładowo w sferze metodologicznej stwierdzenie, że „wyniki badań potwierdzają słuszność wybranego rozwiązania metodologicznego”, jest tautologią. Przeprowadzona została także cenna analiza SWOT w zarządzaniu projektami w działalności kulturalnej.

Doktorantka dokonała również analizy perspektyw rozwoju różnych technik projektowych w koprodukcjach teatralnych, wskazując, że trudno tutaj o kategoryczne odpowiedzi, choć prawdopodobny jest dalszy wzrost znaczenia rozwiązań projektowych.

VIII. Językowa i formalna strona pracy

Praca, jak przystoi na dysertację mieszczącą się w zakresie nauk humanistycznych, została napisana klarownym językiem oraz przygotowana starannie od strony formalnej i edycyjnej. Warto również dostrzec staranne przygotowanie indeksu nazwisk oraz spisów rysunków i tabel.

IX. Pytania i problemy

1. Jaka jest ocena postępującej „projektyzacji” z perspektywy paradygmatów: funkcjonalistycznego, krytycznego oraz interpretatywno-symbolicznego?
2. Wartościowy poznawczo model, zaproponowany przez Doktorantkę na stronie 153, zatytułowany „Kultura, koprodukcja i projekt w kontekście średniego i

długiego trwania projektów”, rodzi pytanie o relację pomiędzy „projektyzacją” a „stawaniem się”.

X. Podsumowanie

Reasumując swoją ocenę, chcę podkreślić, że Doktorantka podejmuje, analizuje i bada ważny i oryginalny problem. Przedstawiona praca ma charakter naukowy i mieści się w dziedzinie nauk humanistycznych oraz w dyscyplinie nauki o zarządzaniu. Przeprowadzając swoje wywody Autorka wykazała się głęboką wiedzą merytoryczną, otwartą postawą badawczą oraz umiejętnością prowadzenia pracy naukowej.

Dysertacja spełnia warunki stawiane rozprawom doktorskim, zatem wnioskuję o dopuszczenie jej do publicznej obrony na Wydziale Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Doceniając również nowatorskie aspekty dysertacji mgr Małgorzaty Ćwikły, wnioskuję również o jej nagrodzenie i rekomenduję ją do publikacji.

prof. dr hab. Łukasz Sułkowski